

ЦЪРКОВЕН ВЕСТНИК

ОРГАН НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКВА
СЕДМИЧНИК ЗА РЕЛИГИОЗНА И ЦЪРКОВНО-ОБЩЕСТВЕНА ПРОСВЕТА

КОГАТО СЕ ИЗПЪЛНИ ВРЕМЕТО

СЛОВО НА НЕГОВО СВЕТЕЙШЕСТВО ПАТРИАРХ КИРИЛ, ПРОИЗНЕСЕНО В ПАТРИАРШЕСКАТА КАТЕДРАЛА „СВ. АЛЕКСАНДЪР НЕВСКИ“ НА РОЖДЕСТВО ХРИСТОВО, 7 ЯНУАРИ 1956 (стенограма)

В името на Отца и Сина и Светаго Духа.

„Когато се изпълни времето, Бог изпрати Своя Син (Единороден), Който се роди от жена и се подчини на закона, за да изкупи ония, които бяха под закона, та да получим осиновението“ (Гал. 4, 4–5).

С тия думи св. ап. Павел откри на своите Галатски читатели тайната на благовестението, че Бог се яви в плът. Но какво значат думите: „Когато се изпълни времето“? За какво време става дума? Изпълнило се беше старото време, времето, което завършваше една дълга духовна история. Завършен е бил един процес на духовно-нравствено развитие.

Какъв беше тоя процес на развитие на старото време? Ние всички знаем, че грехът господствуваше до идването на Христа, и силата, която определяше цялата духовна история на дохристиянското човечество, беше главно грехът. Затова старото време, което с идването на Исуса се изпълваше, беше време на упадък. Така свидетелствува и цялата история. Упадък, действащата сила на който беше грехът, се виждаше във всички области на човешкия живот: широката област на човешката мисъл, на човешкото познание в областта на изкуството, на цялото творчество, но главно в личния живот на човека и във всички негови обществени отношения. Упадъкът на дохристиянското човечество е един безсъмнен исторически факт, който не следва да се омаловажава, колкото и да сме снизходителни към тая епоха от духовното развитие на човечеството, колкото и да сме наклонни да сочим светли страни в порива на духа да превъзмогне собствените си противоречия и слабостите на живота.

Като говорим за тоя упадък, ние трябва правилно да оценим и поривите, които се раждаха поради тая тъжна и мъчителна действителност. Човешкият дух не можеше да не я отрече. И ако е имало прояви на светли и възвишени мисли, на високи и благородни стремежи, то е само свидетелство за действащата сила на греха в историята на дохристиянското човечество. Пророк Исаия предава тия Божии думи: „Господ не бърза да ви помилува, и затова още се сдържа, за да се смили над вас; защото Господ е Бог на правдата: блажени са всички, които се Нему упоават!“ (Ис. 30, 18). И тъй, Бог не е помогнал преди време на човеците да ги изведе от упадъка, в който те и цялото им творчество са стигнали, защото е Бог на правда. Трябвало да се извърши в душите на човеците процесът на осъзнаване упадъчното

състояние на живота, на цялата култура и на всичко, което се създава от и живее в човеците. И не само това, но трябвало е и морално да се изживее отричането на тая действителност и да се яви силен копнеж за ново. Тоя копнеж действително е бил силен от единия до другия край на земята и се е носил като нестихващо дихание на живота.

Упадъкът е трябвало да се превъзмогне, защото като мрак е гнетел човешките души, като несрета е съпровождал човешката съдба, бил е извор на големи изпитания и страдания и е лишавал човеците от радостта на живота и от ведро очакване на бъдещето. А ония, които са вярвали във възвестения от Свещените книги Бог, които са знаели за древните пророчества, виждали са новото съвсем определено в идването на Спасителя, Велик, Божествен, Самия Божий Син, Който ще дойде да изведе човека, цялото му творчество и цялата му история от тоя упадък към нови простори, към истински новото. Те са знаели за всички древни пророчества, които говорили много определено за Божия Син — за Спасителя. Проречено било и Неговото раждане; проречен бил целият Негов живот; проречено било Неговото дело; проречена била висотата на Неговото слово; проречени били Неговите страдания; и върха на това — Неговата Голгота и Неговото възкресение. Това очакваха тия, които бяха в светлината на божественото окровение.

А „времето се изпълни“, за да се излее пълнотата на Божията любов върху човеците. Смили се Божието необятно сърце, когато чу порива на човеците, устрема на човеците към новото. Дошло бе времето да се излее Божията любов чрез изпращането на Единородния Син Божий, та всеки, който повярва в Него, да не погине, а да има живот вечен (Иоан. 3, 16).

Иисус Божият Син се роди. Каква необятна тайна на вярата, каква възвишена истина на благочестието! Яви се, за да ни изкупи. Ето в какво се проявява превъзмогването на старото време: копнеж за нов живот, изливане на Божията любов, устремена към това да изкупи човеците от силата на греха, да ги изкупи от властта на ония сили, които означават упадък. Новото време дойде чрез новия Адам — Иисус, от Когото духовно и благодатно се раждат новите човеци, изкупени от Него.

Кое характеризира новото време? — Светост, правда, любов, мир и всичко това завършено във

възвишената хармония на химна на небето и на вярващата душа: **Слава във висините Богу.**

Новото — това е светост! Със светост се превъзмогват упадъчните сили на старото. С чистота в мисли, в творчески мисли, с чистота и висота в познание на близкото и далечното, на личното и общото, на всичко, което означава живот. Със светост, която да обземе сърцата и съвестите, която да сближи човеците, да ги направи братя, защото ние вярваме, че братството се постига чрез светост.

И правда! Ето новото. То е правда за човека и за неговите отношения, то е правда на живота. Кажете кои са паденията на човека като лична съдба и кои са препъванията и паденията му в историята като обща съдба, ако не липсата на правда? Кои са най-важните и най-шумните събития, а може би в тяхното проявление и най-трагичните събития в човешката история, ако не борбата за правда? Новото се характеризира с правда.

Но ето и нещо по-съществено — това е **любовта**, която с идването на Исуса пребогато се открива на всички нас, „защото любовта Божия се изля в нашите сърца чрез дадения нам Дух Светий“ (Римл. 5, 5). А гдето е любовта, там е и **мирът**, за който копнеем всички ние като лична съдба, като съдба на нашето сърце и на нашата съвест, като наша съдба ако щете и на нашия ум. Защото там, гдето няма уравнивяване на стремежите за познание, там няма мир, там няма и радост. Там, гдето няма уравнивяване на човешкото сърце и на неговите копнежи, на неговите стремежи, там няма радост, там няма мир. Там, гдето няма уравнивяване на човешката съвест, там няма тишина, там няма ведрина, там няма радост, там няма мир — мир като атмосфера, в която расте човекът и човешкото общество, развиват се всички обществени кръгове и всички народи.

Ето кое характеризира новото — новото в Христа Исуса, новото, което идва с раждането на Христа Исуса. Но не чувате ли вие в съсредоточението на вашето сърце, в тишината на вашето

духовно молитвено съзерцание, как това ново се носи над всички ни, над цялата човешка история от химна на ангелите и на нашите вярващи сърца: **Слава във висините Богу?** Защото в прославата на Бога е силата на новото, силата на възхода, силата на прераждането. В това ново, което открива Исус със Своето идване, ние трябва да вземем. Исус дойде да ни изкупи. Той дойде и със словото, и с примера на Своя живот, и със Своята безценна Кръв да ни изкупи, да ни изтръгне от силата на греха, да станем нови човеци. Св. ап. Павел казва: „Да получим осиновението“.

Ние трябва да станем синове Божии. Ето какво значи новото. А да станем синове Божии, то ще рече да се родим от Бога, да се родим духовно и благодатно. Какво днес празнуваме и защо сме събрани молитвено в Божия дом? Да чествуваме великия ден на Христовото раждане и да чествуваме деня, най-великия ден на нашето собствено раждане, та да станем синове Божии.

Денят е тържествен. Празникът е пресветъл. Тържеството е необикновено. Ние стоим пред яслите на Богомладенеца и дълбоко Му се покланяме с радостни сърца и с молитвен шепот: Неговото раждане и нас да възроди, за да станем приемници на онова осиновение, което означава изкупление и за което Божият Син слезе от небето и се роди от Дева.

Възлюбени братя и сестри,

Такива са моите архипастирски отечески молитвени благопожелания към всички вас, към всички ваши близки, към цялото боголюбиво, поверено мен от Бога, паство. Такива са моите и на Св. Синод на Българската православна църква пожелания и към целия български вярващ народ. Чуйте прочее Коледното послание на Св. Синод, което ще бъде прочетено, и словата на евангелска мъдрост, изразени с обич към вас, приемерте във вашите сърца като дар на отеческата любов на Върховната църковна управа в днешния светъл празничен ден. А м и н.

С Л О В О

НА НЕГОВО ВИСОКОПРЕОСВЕЩЕНСТВО СВ. ВАРНЕНСКИЯ И ПРЕСЛАВСКИ МИТРОПОЛИТ ИОСИФ, ПРОИЗНЕСЕНО ПРИ ОПЕЛОТО НА Д-Р АСЕН МАРКОВ В ХРАМА ПРИ СТОЛИЧНИТЕ ГРОБИЩА (стенограма)

„Зряще мя нине безгласна и бездыханна, восплачите, братие и друзи“.

Тъгуващи близки и приятели на покойния доктор Асен Марков,

Трудна е задачата да се произнася утешително слово пред ковчег с тленните останки на близък и скъп покойник!

С тъга и сълзи се облива наистина човек, когато, застанал в низината на ежедневието, гледа такъв ковчег.

И сега, застанали в тази низина на ежедневието, как да не тъгуваме по д-р Асен Марков?! Току-що навлязъл в най-добрата възраст на човешкия живот, ние го виждаме в погребален ковчег! Украсен с телесна хубост и обогатен с ценните

добродетели на своя дух, той е вече безжизнен труп!

Тъга, дълбока тъга сподавя гласа ми! Та може ли човек да не тъгува, когато вижда как лекарят, който бе положил всички трудове да овладее в по-голяма пълнота науката за здравеопазването, не можа сам да бъде спасен от нея, за да спасява чрез нея здравето и живота на идващите при него болни, които той тъй искрено обичаше.

Аз знам любовта на д-р Марков към медицината. Той не се ограничаваше само в своята специалност, а постоянно разширяваше и усъвършенствуваше познанията си по всички съществени линии в областта на тази любима за него наука, с твър-

дата надежда, че всеки ден е изпълнен с нови завоювания за нея.

Как би могъл човек, гледайки от низината на ежедневието, да удържи сълзите си, когато вижда да е скована вече оная уста, която тъй често и тъй увлекателно говореше за възвишения неща: за музиката, за излияния в стихове човешки копнеж към съвършенство, изобщо, за най-благородните постижения на светлия човешки гений?

Спомням си с какво увлечение, при колко разпален дух и с какви пламнали очи покойният Асен ми говореше за творбите на Бах, за неговите фуги и за неговата Шакона, за десетата соната на Бетовен, за Шуман, за Моцарта, за Вагнер и пр. Музиката на Вагнер ме потапя — казваше ми той — в дълбините на тъгата, но една fuga на Бах има сили да ме отнесе не само до купола на най-високата катедрала, но с вълшебните си криле — да ме изведе дори до небесни висоти.

И често пъти лекарят Марков се отклоняваше от своя инхалационен апарат, за да ми чете страници из собствени трудове по музика и изкуство. Като лектор в Музикалната академия той работеше с рядка вещина върху фониятрията и фонологията и мечтаеше да изгради за тази наука солидна катедра, от която нашите певци и артисти да получават знания за правилна постановка на гласа, за правилно пение и за правилно дишане при пението. Като плод на тия му стремежи е написаният от него на френски език труд за влиянието на музиката върху физиологията.

И сега, гледайки от низината на ежедневието, всичко това е умряло за него. И младостта му, и хубостта, и науката, и музиката, и изкуството, и дом, и приятели са вече мъртви за него, защото сам той е мъртав за този свят!

Но ако останем за по-дълго време в тази низина на ежедневието, ние ще бъдем заливани от все по-големи и по-дълготрайни вълни на дълбока тъга и остра скръб.

Станете прочее да излезем от тази юдол плачевна и да се възкачим на най-високия връх на нашата православна вяра, за да погледнем оттам ковчега с тленните останки на скъпия ни покойник.

И ето! Гледайки от висотата на вярата ни, ние виждаме ковчега с тленните останки и всички неща, чрез които покойният д-р Марков бе свързан с живота на нашата земя, в съвсем друга светлина! Защото силата на вярата разведрява и прояснява отяготения дух, тя освобождава очите ни от кръвния наплив и от сълзите, а погледа ни прави ясен и спокоен, поглед на утешени и обнадени души.

Но какво виждаме сега оттам! Ние виждаме тялото на доктора със следи от тъй скоро преминаващата чрез процеса на тлението земна красота.

Сега обаче ние не плачем и гласът ни не е сподавен от тъга и сълзи. Да, процесът на тлението е естествен химически процес. Той настъпва в нашето тяло, когато силата на сцелението и хармонията е освободила отделните съставки на химическия ни организъм, за да се включат наново в огромната и преизпълнена с тайни химическа лаборатория на мирозданието. Та трябва ли да се плаче и да се оплакват безбройните и непрекъснати химически процеси в света?!

Но нашите сълзи не са стихнали поради това наше знание. Тъгата ни отлетява и сълзите ни

пресъхват от знанието на друга една истина, а именно — истината за духа с неговите основни проявления: на самосъзнание и лично отношение, на организирано мислене и самоинициатива, на творческа воля и стремеж към свобода и съвършенство.

Грижите ни по тялото — се съгласяваше с вярващия духовник покойният д-р Марков — трябва да бъдат дотолкова, доколкото и докогато то може да бъде добър орган за проявление на нашия дух. Защото духът е, който твори и музиката, и изкуството, и поезията, и науката и защото в него, и само в него, е живото, волево и разумно начало.

Химикът би могъл да набави всички елементи, от които е съставен човешкият организъм (и вода, и желязо, и сяра, и фосфор и пр.), и то точно в ония проценти, в каквито те се намират в нашето тяло, но въпреки това, на химика никога не ще се отдаде да оживотвори и одухотвори тия елементи по начин, за да получи от тях най-съвършения жив организъм — човека.

Пресъздаването на човека като разумно, самосъзнаващо се и творческо същество става по един в най-висша степен тайнствен начин. В този процес на пресъздаване не участвуват нито химици, нито архитекти, нито инженери, нито каквито и да било други представители на човешкото знание и въпреки това по пътя на тайната и следователно на чудото се явява най-сложният психофизически апарат.

Така гледайки на човека и по-специално на човешкия дух, доктор Марков, след като се бе убедил, лежайки дълго на болничното легло, че неговото тяло, поради несъвършенството на съставляващите го материални елементи, е вече непригоден орган за проявленията на светлия му дух, бе изпратил при мое смирение един от видните наши учени да ме замоли, щото Църквата да стори нужно то за съдбата на неговата душа. Това той е сторил сигурно, когато е стоял на върха на своята православна вяра, а не от низината на ежедневието, откъдето неминуемо се отронват печалните слова: „Зряще мя нине безгласна и бездиханна, восплачите, братие и друзи“!

Тъй че, опечалени близки на покойния Асеня, гледайки от висотата на нашата вяра, ние не трябва да тъгуваме по тленните останки, а да се молим Богу да отреди по-добра съдба за вярващата душа на скъпия ни покойник.

Гледайки от висотата на вярата ни, ние не бива да тъгуваме и за науката на д-р Марков, защото духът му, освободен от тленното тяло, няма нужда от тукашната медицина и изобщо от тукашната наука.

Спомням си с каква открита душа докторът възприемаше моето определение за науката, а именно, че тя е сбор от ненапълно сполучливи копия на дадени ни готови оригинали. Защото, как би могло да има наука за омото, ако не бяха ни дадени оригиналните живи очи, или кой би могъл да изгради стоманената летяща птица или усъвършенствуващия мотор и т. н., и т. н., ако не бе ни дадена оригиналната жива птица и оригиналът на най-съвършения мотор — сърцето, и т. н.

И заради това съвсем основателно покойният д-р Марков изповядваше пред вярващия духовник, че той стои на колене пред учените — автори на копията от оригиналите, но че никога не забравя в най-голямо смирение да се поклони и пре-

кръсти пред Божествения Творец на всички оригинали в света.

Спомням си с какво благочестие и с какъв трепет доктор Марков влезе в храма на Троянската св. обител и с какво дълбоко смирение стоя дълго на колена пред образа на Господа Исуса и пред чудотворната икона на Майката Божия! . . .

А сега живият дух на скъпия ни покойник ще има възможност да бъде в обителите на самия Небесен Отец.

Там ти, вярваща душа, вместо в нашата среда, ще можеш да бъдеш в средата на очистените и прославени души на мнозина от починалите твои близки, там ти ще можеш да бъдеш в средата дори и на светлите Божии ангели.

Наистина там ти не ще можеш да слушаш Бетовените сонати и неговите симфонии, нито гениалните творби на Бах, Моцарт, Шуман или Ваг-

нер, но, в замяна на това, ти ще можеш да плуваш във вълшебната красота и неизразимото величие на божествените симфонии, създавани от Оня, Който твори самите тонове и Който ни изпраща тук на земята светлите духове на нашите композитори, за да уловят частица от таинствените тонове и гами и да ни подпомогнат да получим представа за всесъвършената музика на небесния свят.

Нека прочее, възлюблени близки и почитатели на доктор Марков, вместо да плачем, гледайки безжизненото и бездиханно тяло, усърдно да се помолим Господу-Богу да бъдат отворени дверите на небесните обители и за душата на нашия скъп покойник, комуто Бог, заради молитвите на св. Църква и на близките му, да прости сторените поради човешки немощи грехове и отклонения от светлата Божествена воля. Амин.

Бегли впечатления от Египет*

От Цариград за Кайро пътувах с аероплан през нощта, от 23 часа до 2 часа след полунощ. Като приближихме града, въпреки късния час, видяхме отгоре ярките му светлини — жълти и зеленикави. По главните булеварди и мостовете глобусите на лампите са със зеленикав цвят. И като пътувахме след това за отредената ми квартира, градът беше облян в светлина; надали има друг град така феерично осветлен. В този град и около него има какво да се види.

Новият град е почти в американски стил, с високи модерни сгради, някои до 20 етажа, по двата бряга на Нил и в един голям остров в реката, где-то са спортните игрища и увеселителните заведения. Улиците са асфалтирани; през деня и до късно през нощта движението на моторни коли е както в големите европейски столици и добре урегулирано. Витрините на магазините и рекламите са в американски стил. Градът с преградията брои повече от три милиона души. Но има и друга част на града — старият Кайро, с тесни улици, но пак с високи солидни здания с еркери, покрити източни пазари с всички стоки, каквито може да си въобрази човек, с редици дюкяни с разни старинни и други специални предмети, каквито купуват американските и др. туристи за спомен, с твърде голям брой препълнени златарски магазини. Други части от стария град са с дълги редици магазини в предната част на големи каменни здания, всичко от даян камък, с колониади отпред за по-хладно през лятото. Там пред магазините играят табла, пият кафе и пушат наргелета. Навалицата през деня из стария град е твърде голяма. Арабите ходят предимно с дълга дреха, нещо като нощница от лек плат, с арабско покривало на главата или гологлави; така ходят и децата; жените са с ферджи. От интелегентните и управляващи слоеве

на населението мнозина ходят с европейски дрехи и с фес. Картината в стария град е чисто източна; има много джамии, повечето старинни, те имат не тънки и високи минарета, като турските, а са в особен стил, по-украсени и на етажи. Между „арабите“ египтяни с възкафяв цвят на кожата се виждат и лица с по-тъмна кожа от Судан, дори чисти негри.

Вън от големите градове като Кайро, Александрия и курортните центрове, животът на египтяните, които обработват земята (произвеждат главно памук), е съвсем първобитен. Потомците на земеделците от времето на фараоните и на ония работници, които са строили пирамидите, т. н. сега фелахи, живеят като своите прадеди. Жилища, както разбираме ние, те нямат. Живеят в постройки лепени от парчета кал (сами си ги правят, тъй както лястовиците си правят гнезда) или в най-добрия случай от кирпичи, два на три или четири метра, само с четири голи стени, без под, без покрив, без прозорци; винаги е топло, дъжд не вали. За покрив служат сухи стъбла тръстика или царевича. Постилката, где-то има такава, е рогозка, която сами си плетат. В същото помещение ношува и домашният добитък: едно магаре или една крава; ако има камила, тя стои отвън. Освен най-прости глинени съдове за храна друго нищо няма. Дрехите — по една памучна туника — са на гърба. За труда им — било като работят земята, било като носят на ръце и на гръб тухли и други материали за строеж на здания в града или като пренасят с кошници пясък при разкопките при пирамидите — получават колкото за хляб. Вода пият от каналите за напояване. За поливане вадят вода както във времето на фараоните: или с дървена кофа, прикрепена към дълъг прът, или с долапи въртяни от тях самите. Има разбира се и модерни съоръжения с електрически помпи за ирригацията на едрите земевладелци.

Плодородната земя в Египет е само оная, която може да се напоява от Нил и е около една трета от площта на България, а населението на страната е три пъти повече отколкото у нас. Земята никога не остава празна, а след една реколта вед-

*) Негово Високопреосвещенство св. Сливенският митрополит Никодим, който през м. декември 1955 беше на служебна командировка в Египет, ни изпраща този пътепис, на който редакцията на ЦВ с удоволствие дава място. — Бележка на редакцията.

нага се сее друга. Освен естествен тор — тинята на Нил — употребяват сега и изкуствени торове. Непосредствено до обработваната земя, до зелените площи на нивите и горите с палми, лимони, портокали и др., започва пустинята — буквално на една крачка от нивата е вече сух пясък. На запад от Нил, на слабо възвишение в пустинята, са пирамидите, които са строили фараоните от древното египетско царство. Камъните на Хеопсовата пирамида например са в основата ѝ по-високи от човешкия ръст, четвъртити, добре издялани, както и на другите пирамиди. И досега не е изяснено със сигурност, как са ги слагали един върху други; те са без спойка помежду си. Около пирамидите е имало храмове, от които има остатъци; материал от тях през вековете е вземан за по-нови постройки. Все продължават да правят разкопки. До пирамидите в Сакара — по на юг — е открит Серапеумът: дълъг подземен коридор с шахти колкото голяма стая от двете му страни, гдето са саркофазите от мумиите на божествения бик. Апис. Саркофазите са от полиран базалт или гранит, с иероглифни надписи по тях; всеки от тях тежи десетки тонове. В гробниците на царедворци, близо до пирамидите, са запазени под земята коридорите, стайте, надписите и релефните картини по стените; боите им са напълно запазени. И какви ли не сцени са изобразени там: как слугите и близките на покойника му носят дарове — храна и всичко, от каквото има нужда, живият големец; как се оре, сее, жъне; как се меси хляб; как се приготвят пития; как дялат камъни за постройки; лодки във време на риболов, лов на диви звярове, работа с домашен добитък; има дори картина, как едно магаре, впрегнато да оре, не иска да работи и го налагат жестоко с голяма тояга.

Каирският египетски музей е един от най-богатите в света. Там е представена цялата древна египетска история: статуи на фараони и всякакви други лица, надписи, сечива за работа, разни платове, накити, покъщнина, мумии на фараони и други човеци, на свещени крокодили, маймуни, котки. Там са и съкровищата от гробницата на фараона Тутанкамен, открита през 1925 година, която е била останала непокъната и неизвестна дотогава. Тия съкровища наистина са приказни:

само злато има стотици килограми; огърлици и други украшения от скъпоценни камъни; чудно изящни алабастрови съдове; колесницата за тържествени случаи; леглото на фараона с кожени пружини; престолът му; съгъваеми столове, лъкове и други оръжия и разни други работи, изложени заедно със саркофага и мумията му в няколко зали. В Кайро има и други музеи: Арабският музей, Копският музей, музеят при православния манастир „Св. Георги“ и др. Манастирът „Св. Георги“ съществува непрекъснато от IV в. насам и църквата му е построена върху основите на римска крепост. Долу има храм на „св. св. 40 мъченици“; след това над него има с крепостни стени седем параклиса, наредени в кръг (долу в дъното е цистерната на старата крепост, наскоро разкрита), над тях е новата църква „Св. Георги“. В двора на манастира, ограден с високи каменни стени, освен новите постройки има стари здания, в които има устроен музей главно от християнски старини. Близо до тоя манастир е древната еврейска синагога. Пак там наблизко — все в стария Кайро — е коптската църква „Св. Сергей и Вах“, а под нея в страни подземна църква „Св. Богородица“, взида на пещерата, гдето според преданието са живяли св. Богородица с праведни Йосиф и Богомладенеца, когато са побягнали от Ирода в Египет. Наблизко тогава е бил градът Нови Вавилон. До пещерата има кладенец; в древност имало и палмови дървета. Сега всичко наоколо е застроено. Тази светиня е във ведомството на коптите, обаче на храмовия празник, както и на храмовия празник на манастира, отиват на поклонение и православни и конти и мохамедани, защото тези светини са съществували още преди разделянето на коптите от православните и много по-рано още преди да дойдат мохамеданите. Коптите се считат за преми и истински наследници на древните египтяни, приели християнството още през първите векове и сетне станали привърженици на монофизитската ерес. В Египет те са около два милиона, имат свой патриарх. Сред част от интеллигенцията им има течение за сближение и евентуално съединение с Православната църква.

† Сливенски Никодим

Св. патриарх Евтимий — литератор и книжовник

Едва ли ще се намери българин, който познава добре историята на своя народ, в съзнанието на когото, само при произнасяне името на Патриарха-светец, да не изникне една от картините, в които видимо е отразено неговото величие на човек, българин и духовник-светец. Първата картина е изправен последният защитник на царствения град Търново на горнището на градската стена с величествена и обайваща осанка, от една страна, а от друга — замръзналата във въздуха издигната ръка с меч на озверения поробител, готова да отсече главата на неустрашимия защитник на Търново и на цяло българско, а заедно с това да обезглави и погиваща България.

Но Бог не позволи да се извърши това злодеяние и с това показва на българския род, че той ще

пребъде в историята, защото небесна закрила витае над него.

А другата картина — това е измъченият и грохнал старец, окован в тежки вериги, заобиколен от верното си паство, изпращан на заточение. И той повдига със сетни сили онези свети ръце, които толкова благословии са предали и макар и оковани със студено желязо предава последен патриаршески благослов на осиротяващото си паство, като го връчва на грижите на Света Троица, от нине и до-века.

Дори само така да се помнеше последният български патриарх и закрилник, би било достатъчно да се състави ясна представа за величието му като църковник и държавник.

Многогранна и разновидна е дейността на св.

патриарх Евтимий. И като се знае, че той е роден в центъра на българската култура, в прославения град Търново, и че е отраснал под непосредствените грижи и просветно влияние на преп. Теодосия Търновски, лесно е да си обясним историческите свидетелства за неутолимия търсеж на знания у младия монах Евтимий. Този търсеж го е подбудил да отиде в центъра на византийската култура — Цариград, а оттам в Атонските манастири, където искал да се запознае непосредствено с прославените стълбове на монашеството и особено с книжовното съкровище на тези манастири.

Обогатен с българска и византийска култура, Евтимий се завърща в родния си град. Основава манастира „Св. Троица“. В него поставил живота на началата на най-строгите монашески правила.

Първата задача, която той си поставил след устройването на монашеския живот, е била да поправи първом църковно-богослужебните книги. И той с цялата негова дружина просветени монаси се заел да изправи изкривения и изопачен, от необразовани и неотговорни преписвачи, текст на църковно-богослужебните книги. В същото време той си поставил за задача да очисти литературния български език, от онова време, от чужди наслоения. Правописната безпътица в българската книжнина била стигнала дотам, че — по израза на Константина Костенечки — ако някой би се наел да събере на едно място сто книги, то не е било възможно от тях да се намерят поне две книги, написани на един и същи и то правилен книжовен език. Още при първото преписване на книгата са се вмъквали от неуки преписвачи толкова литературни грешки, че в третото преписване книгата не е могло да бъде сравнена с оригинала. Известен е оставал само авторът.

Тази колосална работа изисквала преди всичко добре подготвени научни работници. И те излизали само от манастира и измежду учениците на св. патриарха Евтимий. Така около него се поставило началото на едно духовно правописно училище. От това училище патриарх Евтимий, като велик художник на славянската писменост, създал академия на българската писменост и разсадник на българската богословска наука.

Но дошло време, когато монахът Евтимий трябвало да заеме престола на българския патриарх. В 1375 починал Търновският патриарх Иоаким II. Народът и духовенството единодушно и единогласно поискали и избрали за патриарх игумена на манастира „Св. Троица“ — Евтимий. Неговият житиеписец отбелязва тази характерност в избора му — народът моли, а епископите избират.

И като патриарх, Евтимий не изоставил и не отслабил наченатата и разрасла се вече литературна дейност. Напротив, сега толкова повече от него зависело, църковно-богослужебните книги да бъдат изправени и книжовният език да се очисти от всякакви наслоения и изопачавания. Като патриарх той добил всичката възможност да премахне завинаги текстуалната и правописна анархия в българската книжнина. Издадена е била наредба да се изхвърлят от употреба непоправените книги. По такъв начин се създава нова редакция на богослужебната книжнина, известна в науката като Търновска или Евтимиева редакция, или още нов извод.

От патриарха Евтимия е останало като национално богатство не само литературната реформа на българската книжнина, но и негово лично книжовно творчество. Той се ползува в науката като пръв български писател и книжовник не само през XIV в., но и през цялото средновековие. Наскоро славата му на книжовник прехвърлила границите на България и трудовете му се разпространили в Сърбия, Румъния и Русия, където се ползували с особена почит.

Патриарх Евтимий, като бил основно запознат с тогашната византийска култура, не можал да остане чужд и на духа на византийската литература, та дори и на конструкцията на речта. И затова неговите съчинения коренно се различават както от тези на неговите предшественици и съвременници, така и от литературните творби на онези, които са работили на книжовното поле след него.

Съчиненията на патриарх Евтимий по своето съдържание съставляват неоценимо богат материал за българската история. Само по себе си те са най-достоверна българска летопис.

Според богатството на съдържанието им, неговите съчинения могат да се подредят така:

1) Основната му работа, върху която се гради сетнешната му литературна, книжовна, църковна и обществена дейност, е **поправката на богослужебните книги**. Още тогава той е съставил и издал граматически и правописни правила;

2) **Литургийни произведения** — устав на литургията на св. Иоан Златоуста; самата литургия на св. Иоан Златоуста; литургията на св. Василий Велики; литургията на ап. Якова; литургията на ап. Петра; служба на царица Теофана; служба на св. Иоана Рилски; служебник и молитви;

3) Тук трябва да отбележим и извънредно ценния труд на патриарха Евтимия за езиковото изправяне текста и попълването на Борилския синодик, този много ценен историко-литературен паметник;

4) **Жития** — на св. Иоан Рилски, на св. Петка, на св. Иларион Мъгленски, на св. Филотея и на преп. Теодосия Търновски.

Патриарх Евтимий се е чувствувал задължен да напише жития на онези светии, чиито свети мощи се пазели в Търново. Неговите житийни трудове имат голяма литературна, историческа и културна стойност за българския народ;

5) **Похвални слова** — на св. св. Константина и Елена, за Въведение Богородично, за Михаила воина, за св. В. М. Неделя и за св. Ивана Полиевтски.

Патриарх Евтимий се е ползувал с името на рядък оратор. Ето какво свидетелствува за това Григорий Цамблак: „С езика си пък, който поучаваше и приличаше на бързотечна река, Евтимий напояваше душите с разум. А в сравнение с неговия език, що беше течението на реката, която напояваше Египет?“. Още по-изразително говори за това Видинският митрополит Иоасаф: „По-добре слънцето да беше изгаснало, отколкото да замлъкне Евтимиевият език“;

6) **Послания** — до монаха Киприяна, до митрополита Антима, две послания до иеромонаха Никодима Тисменски и две послания против богомилите и месалианите.

Посланията са неоценими документи за култур-

ната, църковната и религиозната и обществена действителност в България, па и на Балканския полуостров във втората половина на XIV в. Но те са преди всичко огледало за голямата и разнообразна култура на самия им автор:

7) **Повести** — запазена е само повеста за „Възстановяването храма на Св. Възкресение“.

На край трябва да отбележим със съжаление, че в една кратка статия не може да се обхване и онова малкото, което историята е съхранила от богатото творчество на патриарх Евтимия. Многостъ неща са изчезнали или може би стоят неоткрити под праха на вековете. Трябва със същото чувство да отбележим, че от запазените до наши дни съчинения на патриарха Евтимия нито едно не е дошло в оригинал, а само в преписи.

Но и това, което накратко даваме, е достатъч-

но да се разбере какво рядко достойние за българския народ представлява обаятелната личност на св. патриарх Евтимия.

А ето как един от познавачите на патриарх Евтимия го охарактеризира: Той е „велик родолюбец, идеален народен пастир, дисциплиниран църковник, строг моралист, благ закрилник на онеправданите от съдбата, открит враг на всяка заблуда, учен богослов, блестящ оратор, плодовит книжовник, голям майстор на българското слово, единствен обновител на книжовния ни език в миналото и най-сетне пръв борец за общобългарски правопис и за общо-българска книжовна реч“.

Затова, напълно правдоподобна е изявата на Йосафа Видински: „По-добре слънцето да беше изгаснало, отколкото Евтимиевият език да замлъкне“.

Прот. Д. Калев

Отец Неофит Рилски

Духовник — виден педагог и филолог

Името на Неофит Рилски е скъпо за родната педагогическа наука. Особено скъпо е то за Църквата, защото ознаменува един живот, оформен под нейно крило и протекъл изцяло в служба на църква и народ. И днес, 75 години след смъртта му, народът припомва това име с благодарност за големите му заслуги към родното просвещение. Майчино право и на св. Църква е да възкреси в съзнанието на своите чедра образа на духовника „първожрец и приносител на отечествения олтар“.

Никола Поппетров Бенин (светското име на Неофит Рилски) е от „попско коляно“. Син е на свещеник Петър, от рода на Бениновци. Майка му, Екатерина, е от заможен род, който е дал видните сръбски дипломати: Михаил Герман и Марко Георгиевич.

Роден през 1793 година в китното Пиринско градче Банско, малкият Никола расте и крепне в игри с другарчетата си по слънчевите улици на Банско до петнадесетата си година. Особено тясна е дружбата му с Димитър — син на Тома Вишанов, известен живописец, учил във Виена. Двамата младежи мечтаели да станат „молери“ — иконописци.

През 1808 г. Тома Вишанов тръгва за Рилския манастир. От Банско тръгват двама — бащата и синът, но в манастира пристигат трима. По пътя ги настига и Никола Поппетров. Това посещение на манастира е преломният момент в живота на попавото момче. Отначало то почва да учи иконопис, но този занаят не му допада, отказва се и става послушник при проигумена о. Иеротей.

Постепенното му развитие и неуморната му църковно-обществена дейност може да се отбележат в следните моменти:

1811 година — Никола Поппетров става отец Неофит, приема монашество.

1811—1818 година — учи църковно-славянски език при „някой си Спиридон“.

1818 година — Софийският гръцки митрополит, по време на обиколка в Пирот, ръкополага отец Неофита в духовен сан.

1818—1821 година — учи гръцки език при

„един млад грък Солунчанин“, който водел преписката на манастира на гръцки.

1822—1826 година — ученик в Мелник, в елинското училище на погърчения влах даскал Адам от Мецово.

1827—1831 година — учителства в Самоков и в Рилския манастир.

1833 година — изгаря Рилският манастир. Неофит възглавява делгация до Патриарха в Цариград да измоли разрешение да се възстанови църквата и да се събират помощи от българския народ за манастира. Мисията му е успешна.

1833—1835 година — в Казанлък — духовник в метоха. Запознава се с Търновския митрополит Иларион, с В. Априлов, които го изпращат в Букурещ да усвои в гръцкото училище там алилодидактичната метода и състави учебници за училището в Габрово, което В. Априлов тъкми да открие. В работата си тук о. Неофит бил дейно подпомаган от братовчедата си Михаил Герман — сръбски дипломатически представител по това време във Влашко, който по-сетне ще помогне много и за отпечатването в Карагуевац на учебниците му.

1835 година, 2 януари — открива се историческото Габровско училище, което о. Неофит ръководи до 27 март 1837 година. През лятото на 1835 година Габрово преживява рядко събитие. Градът е посетен от сръбския княз Милош Обренович при връщането му от Цариград, гдето бил на посещение. Устроено му е тържествено посрещане. Отец Неофит го приветства със слово. Князът си отива доволен от посрещането и очарован от приветствената реч на отца Неофита. Това събитие и препоръката на Михаил Герман обясняват послешната покана от името на княза до Неофита да стане епископ на Шабац. Известността на Неофита расте. Удивително трудолюбив, той замисля много начинания. С видните габровски търговци — братя Мустакови той набеязва отварянето на печатница. Но тук той има и неприятел. Поради недоразумения с тях, постоянно канен от различни места за учител, той решава да напусне Габрово.

1837—1839 година — напуска Габрово, пред приема кратко посещение в Света гора, става учител в Копривщица, гдето по свой план строи училище, което ръководи до м. септември 1839 година.

1839—1846 година — отново учител в Рилския манастир. Учениците му са послушници, диаconi, свещеници от разни градове на цялата страна. Изучават църковна история, гръцки, славянски, български. По това време манастирът е посетен от руския историк Григорович, който се записва в това училище, престоява известно време и дава „възторжен отзыв“ в своите „Очерки“... като нарича о. Неофита „опитен наставник, който преподава отчетливо и ясно“.

1846 година — учител в Стара Загора. Няма условия за работа и не остава за дълго.

1847—1852 година — професор на катедрата по славянски език в гръцкото богословско училище на о. Халки. Тук климатът не му понася, здравето му се влошава, появява се и чума и през 1852 година напуска.

1852—1859 година — отново в Рилския манастир. Възстановява здравето си. От много места го канят за учител. Търновци го канят за ректор на замислена от тях духовна семинария.

1860—1864 година — игумен на Рилския манастир.

1881 година, 4 януари — напълнил почтената библейска възраст, о. Неофит Рилски умира в Рилския манастир, „името на който носеше и към чиято вековна слава придаде и своята“.

В областта на народното учебно дело о. Неофит Рилски се явява голям реформатор. Откриване на редица училища, съставяне на учебници и въвеждане на нова учебна метода — алилодидактичната (взаимоучителната) — ето резултатът от неговата дълголетна плодотворна дейност.

Като педагог-реформатор той състави и издаде „Взаимоучителни таблици“ в Карагуевац — 66 на брой при първото издание (1835) и 72 — при третото (1859). По тия таблици е водено обучението и дълги години след освобождението. Те съдържат голяма част от днешния учебен материал по четене, писане и смятане за първите две години в началните училища. Чрез тях обучението придоби предимно светски характер, а религиозното обучение остана само част от общото обучение.

В ревността си за правилно преподаване и усвояване на родния език, той издава „Болгарска граматика“, печатана в Крагуевац през 1835 година.

Като професор по славянски език в Халки състави и издаде „Христоматия славянскаго языка“, Цариград, 1852 година.

Още от младини заработва и цял живот работи върху най-обичния си труд — „Словар на българския език“, който остава неиздаден.

За нравственото и религиозно просвещение на народа той превежда на говорим език „Новий завет Господа нашего Иисуса Христа сега новопреведеный от славянскаго на Болгарский язык“, издаден в Смирна, 1840 година, 516 стр., който има голяма филологическа стойност, посрещнат от народа с голям интерес, поради което претърпял пет издания.

За задоволяване на богослужбени нужди превежда от гръцки „Типик църковний по чину Христови Великия Църкве“ и Службата на патриарх

Фотий. На гръцки пък превежда Службата на св. Иоан Рилски. Той е превеждал на славянски език от гръцки и посланията до паството на Пловдивския митрополит Никифор — грък по народност. Превел е от гръцки на български и Езоповите басни, тъй широко ползувани в училищата за възпитанието на младежта.

Крайно враждебното отношение на Фенерската патриаршия към трудовете на отца Неофита, което се изразило в изгарянето на първото издание на „Новия завет“, подчертава голямото им възродително-просветно значение.

Цялата широко възрожденска и строго специалната педагогическа дейност на о. Неофит Рилски е била възможна благодарение на солидната му теоретична подготовка, дълбока начетеност и природен дар за учител. Много уместно големият български писател Ст. Чилингиров бележи, че за времето, в което живял о. Неофит Рилски, успехът на делото му до голяма степен се дължи на неговия духовен сан. Защото тогава „църквата и народността се смятаха от масите като идентични понятия, и християнин значеше за тях българин“. Без духовния си сан той не би имал тая свобода на действие по цялата страна и такъв всеобщопризнат авторитет.

Наред с престижа му като учена личност расте и авторитетът му на духовник. Старозагорци го канят за владика в Стара Загора. Видни българи в Цариград, като известният сливенски „фабрикаджия“ Добри Желязков, го уведомяват, че правят постъпки пред Портата и Патриаршията „да бъде поставен Търновски митрополит и го молят да приеме, ако бъде поканен“. Първенци от Пазарджик и Панагюрище, в съгласие с Пловдивския митрополит и пловдивчани, го избират за епископ в Пазарджик с титла Агатонийски и го молят писмено да приеме това служение.

Популярността му е минала границите на поробената родина. Сръбският княз Милош Обренович също му предлага епископски сан за Шабацката епископия.

Наред с високата оценка на личността му върви и високата оценка на делото му от послешни наши учени, историци и педагози. Иречек казва, че отец Неофит Рилски е „патриарх на българските писатели и педагози“. За проф. Ив. Д. Шишманов той е „най-главен представител в еволюционното направление в нашето развитие, който, като хуманистите от 18 век, е и педагог и моралист със своя школа не само конкретна, но и в преносна смисъл“. Академик проф. Ив. Снегаров в своя труд „Принос към биографията на Неофит Рилски“ го нарича „бележит български просветител“, „родоначалник на новобългарското образование“ и „майстор-ковач в работилницата на новата българска култура“. Това е и оценка на официалната наука в наши дни, защото трудът на академик Снегаров е неотдавнашно издание на Българската академия на науките.

Църковникът днес с радост и оправдана гордост може да подчертае, че отец Неофит Рилски е чуден пример и неопровержимо доказателство за народния характер на Българската православна църква, за прогресивния дух на нейните служители, които вярно долавят народните нужди и предано служат на народните интереси.

Академик Стефан Младенов на 75 години

Според псалмите на пророк Давид човешката възраст е седемдесет години, а в по-редки случаи и осемдесет. Не всеки човек обаче достига този предел на живота. Голяма част от хората си отиват от този свят, преди още да са стигнали Давидовата възраст. Затова пък особена радост за всички е, когато стигне това многолетие лице с подчертани дарования. Такъв е сегашният случай, когато в изпълнение на повелята за „възпоменание на наставниците“ пишем няколко реда за академик Стефан Младенов.

Стефан Младенов е роден на 27 декември 1880 в град Видин в семейството на бакърджия. Още като ученик той проявява необикновените си дарования за изучаване на чужди езици и голяма склонност към езиковедство. Затова твърде естествено и твърде лесно било да му се даде стипендия по славянска филология чрез състезание, защото той е бил подчертано най-подготвен от всичките свои конкуренти. Завършил Софийския университет, той вече е известен на професорите със своите научни интереси, с особената си работа върху езика и езиковите явления. Покойният проф. Б. Цонев не един път е насърчавал студента, а сега поддържа духа на младия учител в Шуменския педагогически институт. Благодарение на своята подчертано по-добра работа Младенов бързо бил преведен за учител в Първа софийска мъжка гимназия и на следната година изпратен на специализация. Той остава по определено време във Виена, където тогава работят големи езиковеди, в Петербург при де'Куртене, в Прага и др. През 1905 година защитава успешно докторска дисертация в Пражкия университет. Така той се връща в своята родина вече оформен филолог и езиковед с известност сред европейските слависти.

След получаване на учената степен „доктор“ Младенов е отново учител във Втора софийска мъжка гимназия. Когато през 1908 Фердинанд бил осирван от студентите и Софийският университет бил затворен, много гимназиални учители били назначени за професори. Младенов решително отказал да приеме такава професура и станал учител в Софийската духовна семинария. Тука той е оставил незаличими спомени сред тогавашните семинаристи със задълбоченото и оригинално преподаване на литература и граматика. Той урежда кръжок, в който се четат реферати, насърчава учениците да се опитват да пишат и създава школа, която по традиция съществува дълго и след неговото напускане на семинарията, а споменът за нея беше жив и през времето на 20-те години от този век, когато в семинарията беше и пишещият тези редове.

През 1910 Ст. Младенов е вече избран за доцент при Катедрата по история на български език. Сега за него се открива по-голяма възможност да разгъне своите способности и да постави начало на една плодотворна и резултатна научно-изследователска дейност, която му отваря вратите на много европейски академии. За пръв път той обръща голямо внимание на учените със студията си за старинни германски елементи в славянските езици. Както се изразил един от рецен-

зентите на тази ценна и оригинална научна работа, тя издавала „лъв“, т. е. авторът навлизал в науката със смелостта на лъв. Сега студентите и изследванията на нашия учител се търсят от редакциите на всички европейски славистични списания. Той е търсен и твърде много четен автор в Русия и Полша, в Чехия и Сърбия, във Виена и Рига — навсякъде, където има отделение по славянска филология.

Твърде интересна е неговата „История на български език“, която е публикувана на немски език и която и до днес не е преведена на български език. Това е една книга, която остава като единствена в областта на историята на нашия език. Нейните големи научни качества са всепризнати както от нашите учени слависти, така също и от учените на всички европейски страни.

Като надарен учен Младенов не може да се ограничи в един тесен кръг на въпроси. Той разширява своите езиковедски интереси и в скоро време изучава редица индоевропейски езици. Той вече работи с албански и арменски, с турски и персийски, с литовски и латвийски. По този начин Младенов е първият наш индоевропеист, който работи задълбочено по сравнително езиковедство. Сега той е вече шеф на катедра по сравнително езиковедство. Неговите студенти си спомняме твърде добре лекциите му по сравнително езиковедство. Скромният и твърде естествен човек заставаше пред нас на катедрата и с естествен глас започваше да обяснява езиковите явления без патос и без превзимане, а естествено и спокойно, като че ли водеше обикновен разговор с нас. А в същото време постепенно и умело той ни въвеждаше в сложните езикови закони за промените, които са ставали в звуковете и формите, в синтаксиса и стилистиката на отделните езици, които образуват обаче едно голямо езиково семейство, известно в науката под името индоевропейски езици. Към това семейство принадлежат почти всички европейски езици (без унгарски и фински), много езици от предна Азия, в това число много индийски езици.

Често се задава въпрос между любопитни учени и граждани: „Колко езика знае проф. Младенов“. Едни разказват, че той знае 44 езика, други са скептици и твърдят, „че толкова езици нямало в света!“ В разговор с именития наш юбиляр ние сме му подхвърляли тези спорове и той обикновено се е усмихвал, както може да се усмихва само той, като е казвал, че не е важен броят на езиците, които знае един учен, но е важен начинът, по който ги използва и си служи с тях. Във всеки случай проф. Младенов знае редица европейски езици до най-големи подробности. Например той знае не само литературния немски език, но знае старонемски в неговите поделени. И ги знае с всички особености и подробности. Така че наистина този изключително надарен езиковед знае много и много езици. Преди само десетина години той усърдно учеше китайски и японски!

През 1927 година излезе първа свезка от „Български тълковен речник“ от Аргиров, Младенов, Ал. Балан и Б. Цонев. В скоро време Аргиров и Цонев излезе от редакцията, а след 6 свезка

напусна изданието и Балан. Проф. Младенов с упоритостта на влюбен човек в работата си продължава това трудно дело и в продължение на повече от 20 години съумя да се наложи и да издаде първия том до буквата К. Това е голямо дело и значението на този речник никак не се подценява или намалява от излизания сега речник на Българската академия на науките. Трябва да споделим нашата радост с читателите на „Църковен вестник“, че по време на чествуването на нашия учител се съобщи, че Българската академия на науките е решила да отпечата и втория том на неговия речник. С това нашата езиковедска наука само ще спечели.

В изданията на университета, в списания и сборници се явяват постоянно статии и студии от Младенов. Той става най-плодовитият наш езиковед. Амплитудата на неговите теми се увеличава. Расте и неговият интерес. Той вече се занимава и с отделни литературни въпроси. В борбата си за чист български език и в желанието си да бъде полезен на по-широк кръг слушатели, проф. Младенов основава списание „Родна реч“, което редактира заедно със Ст. Попвасилев, негов ученик от семинарията, в продължение на повече от 27 години. Това списание има най-дълъг живот от всички наши езикови списания. В него акад. Младенов е написал над хиляда статии, бележки и отзиви.

При тази разнообразна и голяма дейност твърде естествено беше, че през 1929 Ст. Младенов беше избран за член на Българската академия на науките. В същата година той е прогласен за член на много европейски академии в Полша, Лондон, Чехословакия, а така също и за дописен член, а след това и член-кореспондент на Съветската академия на науките. Нека отбележим, че това високо отличие на Съветската академия на науките не е било дадено на нито един наш учен преди 9 септември. Изключение е направено за Младенов като всепризнат голям учен.

Твърде интересни и ценни са неговите два речника: „Речник на чуждите думи в български език“ и „Етимологичен и правописен речник на българския език“. В тях акад. Младенов дава твърде интересни и нови етимологии на много думи. Особено вторият речник е ценен с редицата нови етимологии на нашите думи.

Акад. Младенов е бил редовен сътрудник на църковните издания. В „Духовна култура“ той е написал десетки статии по въпроси на старата българска литература, по общи езикови въпроси и по въпроси относно историята на нашата църква. Като преподавател в нашата семинария, той на времето се отзовал на поканата на Св. Синод и дружно с покойния И. Бакалов е написал една кратка граматика на църковнославянски език, по която дълго време се изучаваше този език в духовните ни училища. Освен това той е бил винаги на разположение на Църквата по въпроси от езиков характер, когато е ставало нужда да се прави справка в тази насока.

Науката изисква често пъти и отстояване на схващания и убеждения. Някак си естествено всеки учен се въвлича в областта на критиката. Нашият юбиляр не един път е трябвало да води същинска война в защита на свои схващания и

убеждения. В това отношение той е имал тежката задача да оборва стари схващания, да се противопоставя на свои колеги и дори учители. По такъв начин критиката е била една от неговите основни методи на дейност, но трябва да признаем, че тя му е доставяла и доста грижи и неприятности.

Необходимо е да се подчертае, че акад. Младенов е голям родолюбец. Той обича своя народ, неговите обичаи и нрави, неговия език и начин на живеене. Тази обич му е била винаги стимул за работа. Тя го е подтиквала да обхожда цели области и да издава книги за говора на този или онзи край на нашата родина. Все поради тази обич той често напускаше своя кабинет и излизаше да говори сказки, които биваха винаги добре посетени и внимателно прослушвани, макар че той не притежава ораторски дар и не се старае да говори като „оратор“.

Естествено е, че при тези големи заслуги нашата общественост не може да отмине незабелязано 75-годишнината на проф. Младенов. Още през 1951 правителството го награди с най-голямото отличие за един учен: той беше удостоен с Димитровска награда. Сега правителството го награди с орден „Народна република България“, I степен. На юбилейното тържество присъстваха стотици негови почитатели, между които беше и Светейшият Български патриарх Кирил и членове на Св. Синод. Между поздравителните телеграми имаше от СССР, Полша и Чехословакия, Париж и Лондон, Югославия и Унгария.

Хората си имат своя съдба. Всеки от нас носи кръст. Академик Ст. Младенов носи тежък кръст в живота. Но той никога не е отронил дума за протест или оплакване. Когато някой ден в слънчево време той прави кратките си разходки около нашия квартал, пишещият тези редове го е съпровождал и е водил с него разговори изключително по въпроси из областта на науката. Докато нашите по-стари учени почти без изключение обичат да говорят, да изтъкват себе си, да подчертават заслугите си и да дават напътствия и съвети, акад. Младенов и в това отношение прави едно щастливо и добро изключение. Той обича повече да слуша, да разпитва и тогава да отговаря. Най-често той се усмихва тихо и спокойно, казва известна истина, която прави на пух и прах други схващания, и всичко това, като че ли нищо не е казал. Нашите млади филолози и езиковеди смятат Ст. Младенов като единствения авторитет и справочник за всички заплетени етимологии и неясни неща. Той е постоянен съветник и помощник на научните работници.

Ние сме далеч от желанието да опишем всичките заслуги на нашия учител и обичен учен. Колкото много и да говорим за него, неказаното ще бъде повече. Ето например нищо не е споменато за неговите учебници по езикознание, които са трудове от по 400 или 500 страници и по които са учили редица поколения. Но ние имаме желание с тези редове да изтъкнем общо заслугите на акад. Младенов и едновременно с това да подчертаем нашата голяма почит към учения и учителя, към човека и академика, към професора и наставника на нашите езиковеди.

Ал. Милев

ОФИЦИАЛЕН ОТДЕЛ

Министерски съвет

Негово Светейшество
Кирил, Патриарх български,
София

Сърдечно благодаря на вас и на Светия Синод на Българската православна църква за изпратените ми новогодишни поздравления и пожелания и от своя страна ви честитя Новата година с най-добри пожелания.

Вълко Червенков

* * *

До Господин
Вълко Червенков,
Министър-председател
Тук

От името на Св. Синод на Българската православна църква и от свое име сърдечно ви честитя Новата година и пожелавам вам и на възглавяваното от вас Народно правителство здраве, щастие и успех за благо на нашата социалистическа родина, която да напредва в мир и свобода.

† Кирил
Патриарх български

* * *

До Негово Светейшество Кирил,
Патриарх български.

Ваше Светейшество, възлюблений в Господа Святейши Владико!

С чувство на духовна радост приветствувам ваше възлюблено Светейшество с великия християнски празник Рождество Христово.

Приемете и мене в общението на вашата радост в Господа, който донесе със Своето Рождество мир на нашата земя и благоволение между хората, както възвестиха ангелите Божи, и истински живот, както казва Сам Той: „Аз дойдох, за да имат живот“.

Да пребъдва във вас и във всички нас, според нашата вяра, Неговият благодатен живот, който със своята небесна сила да запазва и укрепява и нашия естествен живот и да се прибави и всичко останало — добро и полезно.

Като прося вашите свети молитви, с братска любов оставам на Ваше Светейшество предан в Христа,

† Алексий
Патриарх Московский и на цяла Русия

* * *

До Негово Светейшество Московския
и на цяла Русия патриарх Алексий,
Москва

Ваше Светейшество,

В тия свещени дни на Рождество Христово мислите на всички вярващи, пръснати по цялата обширна Божия земя, се събират в една малка скромна пещера край Витлеем, станала забележителна с това, че от нейната тъмнина изгря неугасващата Светлина на света, нашият Спасител Иисус Христос.

И ние, водени от Звездата, мислено изминаваме пътя през вековете до овчарската кошара, где то се е родил Добрият Пастир (Иоан. 10:11) на Божиите овце. Упълномощени от Самого Бога да бъдем пастири, ние търсим от Боговъплотилия се Пастиреначалник подкрепа за своя труден житейски жребий в Неговия безсмъртен пример. Той доброволно слезе на земята, за да издигне нас до небесата! Той Сам обедня, за да обогати вярващите в Него! Той доби образ на безсилен Младенец, за да направи силни всички ония, които ще Го последват! Колко възвишена мъдрост и трогателно назидание се крие в свещените рождествени събития!

Мислено срещайки се с Ваше Светейшество във Витлеемската пещера и коленичейки в сърдечно умиление пред въплотилия се Бог, ние присъединяваме нашите смирени молитви към вашите и молим Христа Спасителя да дарува на светата Си Църква благодатни успехи, а на света мир!

От името на Св. Синод и от свое име ние ви поздравяваме с Рождество Христово и с Новата година и желаем лично вам здраве и щастливо многолетие, на архипастирите, пастирите и пасомите на св. Руска православна църква — радостни постижения в делото на душеспасението, на целия ваш народ и на вашата велика Родина — благополучие във всяко добро начинание и успех в реализиране съкровено очакване на човечеството — умиротворението на света.

„Слава во вишних Богу, и на земли мир, в челоуецах благоволение!“

Като ви прегръщаме братски в Господа, ние оставаме на Ваше Светейшество всепредан в Христа Иисуса смирен събрат и съслужител,

Председател на Св. Синод:
† Кирил
Патриарх български

* * *

До господина Михаил Кючуков, Председател на Комитета при Министерския съвет по въпросите на Българската православна църква и на религиозните култове.

От името на Св. Синод и от свое име сърдечно честитя вам и на сътрудниците ви Новата година с благопожелания за още по-големи успехи във вашето служение за благо на скъпата ни родина.

† Кирил,
Патриарх български

* * *

До Негово Светейшество
Българския патриарх Кирил,
Председател на Светия Синод

Вам и на всички архиереи честитя Новата година и свидетелствувам нашето неизменно уважение към Ваше Светейшество и към целия родолюбив и миролюбив клир на Българската православна църква.

Председател на Комитета при Министерския съвет по въпросите на Българската православна църква и на религиозните култове,

Михаил Кючуков

По случай Рождество Христово и Новата 1956 година Негово Светейшество патриарх Кирил е получил поздравителни телеграми и писма от предстоятелите на автокефалните православни църкви: от Негово Светейшество Алексей, Патриарх Московски и на цяла Русия, от Грузинския патриарх Мелхиседек, Арменския патриарх Васкен I, Антиохийския патриарх Александър, Иерусалимския патриарх Христофор, Сръбския патриарх Викентий, Румънския патриарх Юстиниан, Кентерберийския архиепископ Джофри, Албанския архиепископ Паисий, Финландския архиепископ Герман, Варшавския и Полски митрополит Макарий, от заместника на Пражкия и Чехословашки митрополит, епископ Климент, както и от гредставители на инославни християнски изповедания, от чужди и наши църковни и обществени дейци, църковни настоятелства, православни братства и много благочестиви християни от България и чужбина.

Негово Светейшество патриарх Кирил благодарно сърдечно на всички, които са имали любезността да го поздравят по случай Рождество Христово и Новата година, и им молителствува благословението на Божествения Младенец за щастлива Нова година и за духовен напредък.

ЦЪРКОВНА И ОБЩЕСТВЕНА ЛЕТОПИС

Църковни служби и приеми на Негово Светейшество. — На 13 декември 1955 година, св. Андрей Първозван, Негово Светейшество патриарх Кирил отслужи св. Божествена литургия в столичната църква „Св. Андрей“ по случай храмовия празник и произнесе подходящо слово.

— На 19 декември, св. Николай, Негово Светейшество отслужи св. Служба в софийската старина църква „Св. Николай Мирликийски“. След отпуст произнесе слово за празника.

— На 1 януари 1956, неделя, Негово Светейшество патриарх Кирил в съслужение с техни Високопреосвещения синодалните архиереи отслужи молебен в Патриаршеската катедрала „Св. Александър Невски“ и произнесе слово за Новата година. След молебена в салоните на Св. Синод бе даден прием, по време на който Негово Светейшество и техни Високопреосвещения приеха новогодишните поздравления и благопожелания на софийския клир и множество благочестиви християни.

— На Бъдни вечер Софийският свещенически хор, под диригентството на свещеноиконом Димитър Попконстантинов, коледува в патриаршеския дом. Протоиерей Димитър Поппетров прочете приветствено слово от името на хора, който изпя църковни песни и многолетствия. Негово Светейшество отговори с кратко назидателно слово за задълженията на пастира.

— На 7 януари, Коледа, Негово Светейшество отслужи св. Божествена литургия в Патриаршеската катедрала. След отпуст произнесе слово за Рождественския празник на тема: „Когато се изпълни времето“. Подир светата служба бе даден прием в салоните на Св. Синод. Хорът при храма-

паметник „Св. Александър Невски“ изпълни под диригентството на Ангел Попконстантинов многолетствия и църковни песни.

— Същия ден на 18.30 часа Негово Светейшество прие в Пловдивската митрополия поздравленията на пловдивския клир, църковните служители и настоятели и техните семейства по случай Коледа и Нова година.

— На 8 януари служи св. Литургия в пловдивската църква „Св. Марина“ и произнесе слово. След светата служба прие в Пловдивската митрополия градските църковни хорове и множество християни.

— На 19 януари, Богоявление, Негово Светейшество служи в Пловдив в катедралата „Св. Богородица“ и след това извърши великото водоосвещение на брега на река Марица и според традицията хвърли кръста в реката.

Починал е в началото на м. декември 1955 Негово Блаженство Иерусалимският патриарх Тимотей на 77 години. По този случай Негово Светейшество Българският патриарх Кирил е изпратил на 18 януари 1956 следната съболезнователна телеграма до Иерусалимската патриаршия:

„Късно узнахме с голяма скръб за блажената кончина о Господе на Негово Блаженство патриарх Тимотей. От свое име и от името на Св. Синод на Българската православна църква изразяваме най-искрени съболезнования. Молим всемилостивия Бог да упокои душата на приснопаметния първоиерарх, паметта на когото да бъде вечна“.

Едно съобщение. — Свещеник Витан Кечев, ул. „Паренсов“, 25, гр. София, издаде записки върху посланията на апостолите Иаков и Иуда, пригодени за предстоящите изпитни събеседвания.

Съставени по съчиненията на видни руски, френски и румънски богослови, те са ценно помагало за всеки свещеник.

Записките са в мека подвързия, с оглед да бъдат запазени в личната или църковна библиотека.

На групови поръчки от най-малко 10 броя се прави 10% отстъпка.

Желаещите да си набавят записките да изпратят 25 лева на горния адрес.

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Когато се изпълни времето. Слово на Негово Светейшество патриарх Кирил, произнесено в патриаршеската катедрала „Св. Александър Невски“ на Рождество Христово, 7 януари 1956.
2. Слово на Негово Високопреосвещенство св. Варненския и Преславски митрополит Йосиф, произнесено при опелото на д-р Асен Марков в храма при столичните гробища.
3. Бегли впечатления от Египет. — † Сливенският Никодим.
4. Св. патриарх Евтимий — литератор и книжовник. — Прот. Д. Калев.
5. Отец Неофит Рилски. Духовник — виден педагог и филолог. — Ст. Кръстев.
6. Академик Стефан Младенов на 75 години. — Ал. Милев.
7. Официален отдел.
8. Църковна и обществена летопис.